

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Quibusdam præmissis, prima difficultas resolvitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

mentum prudenti existimationi ad iudicandum A
realiter se habere ad illam, respectu effectuum
moralium, ac si physice uniretur. Sicut in proba-
bili sententia omissio pura est actus moralis,
quia æquivalenter est actus physicus, eò quod
præbeat fundamentum ad prudentem iudicand-
um, voluntatem purè omittentem taliter se ha-
bere in ordine ad transgressionem legis, ac si per
physicum & positivum actum vellet omittere.

170. **Objicies** ultimò: Si peccatum in ratione of-
fensæ esset simpliciter infinitum, unum pecca-
tum in ratione offensæ alio majus non esset, sed
omnia in ratione offensæ essent æqualia: At hoc
dici nequit: Ergo nec illud. Minor videtur cer-
ta: nam per peccatum odii, vel blasphemiam v.g. B
Deus magis offenditur, quam per peccatum in-
temperantiæ, puta per comestionem carni-
um die prohibito. Sequela verò Majoris probatur:
Unum infinitum non est majus alio in eo genere
in quo est infinitum: Ergo si peccatum in ratio-
ne offensæ sit infinitum simpliciter, unum pec-
catum in hoc genere non erit majus alio, sed
omnia in hoc genere, & sub hac ratione erunt
æqualia.

171. Respondent aliqui ex nostris Thomistis, ne-
gando sequelam Majoris. Ad cujus probationem
distingunt Antecedens de infinito per essentiam
& in genere entis, & de infinito determinati gen-
eris, & asserunt quod licet loquendo formaliter
de infinito in ratione infiniti, unum non sit ma-
jus alio, quia in negatione omnimoda termini,
in qua ratio infiniti consistit, unum aliud non
excedit materialiter tamen de infinito loquen-
do, licet infinitum per essentiam, & in genere
entis, peratà nullo excedi, infinitum tamen ge-
neris determinati, potest naturaliter excedi ab
alio infinito, & quia peccatum non est infinitum
per essentiam, nec in genere entis, sed in genere
determinato, scilicet in genere offensæ, unum
peccatum in ratione offensæ alio majus esse po-
test. Hæc solutio probabilitate non caret.

172. **Mentis** tamen & facilius respondetur, gravi-
tatem offensæ non solum sumi à persona lesa,
sed etiam ab objecto, ab intentione actus, &
aliis capitibus, ex quibus sumitur peccatorum
malitia. Unde licet gravitas personalis, quæ re-
peritur in offensâ contra Deum commissa, in
omnibus peccatis mortalibus æqualis sit, illa ta-
men quæ ex objecto, ex circumstantiis, & aliis
capitibus sumitur, inæqualis est juxta objecto-
rum & circumstantiarum inæqualitatem.

173. Potest hæc solutio illustrari & explicari ex
doctrina desumpta ex tractatu de Incarnatione,
ubi Theologi duplicem bonitatem & valorem
distingunt in actionibus Christi Domini; alterum
ex objecto & circumstantiis, qui idcirco vo-
catur *objectivus*; alterum ex dignitate personæ,
qui propterea dicitur *personalis*; & asserunt pri-
mum valorem non fuisse infinitum, nec conse-
quenter æqualem in omnibus actionibus Chri-
sti, sed majorem vel minorem, juxta majorem
vel minorem excellentiam objecti talium actuum;
& secundum verò, utpote simpliciter infinitum,
fuisse æqualem, imò & unicum in omnibus
actionibus & passionibus Christi. Pari-ter ergo
gravitas personalis competens peccato mortali
ex majestate Dei offensæ, simpliciter infinita,
æqualis est in omni peccato mortali; gravitas
autem ejus ex aliis capitibus sumpta, major aut
minor est, juxta inæqualitatem malitiæ deriva-
tæ ex illis.

ARTICULUS VI.

*Utrum quilibet homo in primo instanti usus ra-
tionis teneatur sub mortali ad Deum se con-
vertere, subindeque peccatum veniale cum so-
lo originali esse non possit?*

S. I.

*Quibusdam præmissis, prima difficultas re-
solvitur.*

NOTandum primò: Quod cum ratio signifi-
cet intellectum, in quantum est vis ad dis-
currendum, puerum pervenire ad usum ratio-
nis, nihil est aliud quam ipsam pervenire ad
eum statum, in quo habeat facultatem expedi-
tam ad discurrendum, & discernendum inter
bonum & malum morale: Hæc verò facultas
tunc censetur pueris inesse, quando malè agen-
do se abscondunt, aut erubescunt; potest enim
contingere pueros sibi cibos quarere, & præpa-
rare, & sibi adificare domos, coacervando la-
pides, ligna, & similia, qui tamen in genere mo-
rum nullo valent discuti, aut discretionem.

NOTandum secundò: Quod quando quaeri-
mus, an puer in primo instanti usus rationis te-
neatur ad Deum se convertere: nomine *instan-
tis usus rationis* à nobis non intelligitur aliquod
unum instans physicum & omnino indivisibile,
sed tota illa duratio, quæ homo indiget ad dis-
cernendum inter bonum honestum, & bonum
delectabile aut tensibile, & ad deliberandum:
quodnam ex prædictis bonis sit amplectendum:
quæ duratio, quia regulariter brevissima est, to-
taque exigitur ad primum rationis usum plenè
exercendum, moraliter dicitur unum & primum
instans, quamvis physice verum tempus, ad eò-
que plura instantia includat. Porro hæc duratio,
live instans morale in aliquibus est brevis, in
aliis verò latius, juxta celeritatem & acumen in-
genii uniuscujusque, & juxta diversam comple-
xionem, & organorum ubi sensus interni resi-
dent dispositionem: Nam ratione illorum qui-
busdam citius, quibusdam verò tardius datum
est discurrere, & prædictam deliberationem
complevere: Sicut etiam ratione earumdem dis-
positionum quibusdam datum est citius, qui-
busdam tardius, ad rationis usum & discretio-
nis annos pervenire.

NOTandum tertio, duplicem dari posse con-
versionem in Deum; unam explicitam & for-
malem, quæ consistit in actu dilectionis Dei
cognitæ talis per fidem, aut per lumen natura-
le rationis: aliam solum implicitam & virtua-
lem, quæ fit per propositum sequendi in omni-
bus bonum honestum, seu per amorem boni
honesti ut sic, in quo Deus, ut hujus boni author
& finis, virtualiter & implicitè continetur.

**Ad plenam ergo & perfectam propositæ dif-
ficultatis resolutionem, duo hic discutienda
sunt: Unum, an puer cum primò pervenit ad
usum rationis, teneatur ex præcepto naturali se
convertere in Deum? Alterum, qualis debeat
esse illa conversio, an explicita & formalis, vel
implicita solum & virtualis? Nam licet omnes
discipuli D. Thomæ conveniant in statuenda
obligatione conversionis in Deum, seu dilectio-
nis**

nis Dei pro primo instanti usûs rationis, non tamen eodem modo hujusmodi obligationem & dilectionem declarant: sed adhuc inter eos vertitur dubium, an ad illam adimplendam exigatur amor Dei formalis & explicitus, an verò sufficiat implicitus & virtualis, contentus in ipso amore boni honesti in communi: Capreolus enim & quidam alii, attendentes quod hæc conversio, sive ordinatio sui in debitum finem, secundum quod à S. Doctore ponitur, est dispositio ad justificationem (ait enim S. Thomas hic art. 6. quod si puer ad usum rationis perveniens, seipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati) existimant eam explicitè & formaliter ad Deum ut authorem supernaturalem debere terminari. Alii verò cum Cajetano, considerantes quæ & quanta sint requisita ad conversionem in Deum ut finem supernaturalem, eaq; puero in primo instanti rationis convenire non posse, rigorosam nimis hanc Capreoli sententiam judicant, & hanc ordinationem seu conversionem reducunt ad conversionem in bonum honestum, in quo, ut dicebamus, implicitè & virtualiter continetur conversio in Deum ut finem ultimum. Pro resolutione primæ difficultatis.

178. Dico primò, teneri omnino puerum, quamprimum ad usum rationis pervenerit, sive in primo instanti morali usûs rationis, convertere se ad debitum finem, eo modo quo potest. Ita D. Thomas hic art. 6. & omnes ejus Discipuli, nullo excepto: Tam clarè enim & tam firmiter in hac quæstione S. Doctor loquitur, & tam frequenter inculcat istam sententiam, ut meritò à Thomistarum classe eum rejiciendum putem, qui ab ejus vestigiis hac in parte recesserit. Eandem sententiam tenent Abulensis super cap. 25. Matth. quæst. 749. Dionysius Carthusianus in 2. distin. 28. Vincentius Bellocensis in speculo morali, Navarrus in manuali cap. 11. num. 7. Toletus lib. 4. Summa cap. 9. num. 9. Vega in Trident. lib. 9. cap. 42. & plures alii, quos referunt Carmelita Salmanticensis disp. 20. dubio 1.

179. Probatur primò conclusio: Statim atque lex aliqua alicui sufficienter promulgata est, tenetur eam acceptare, & illi se subjicere; v. g. cum primò proponitur alicui lex Evangelica, ipseque veritatem talis legis sufficienter agnoscit, tenetur amplecti illam, & proponere vivere secundum ipsam, saltem in communi; & nisi ita faciat, mortaliter peccat, ut satis communiter docent Theologi in tractatu de legibus: Sed homini in primo instanti morali usûs rationis, per dictamen synderesis, & lumen naturale rationis intinatur à Deo lex naturalis, dictans bonum honestum esse sequendum, & præferendum utili ac delectabili: unde S. Patres, præsertim Cyrillus, illud Joan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, intelligunt de illuminatione in primo instanti usûs rationis, in quo homo dicitur tunc in mundum venire, qua tunc primò incipit vivere ut homo: Ergo in eo instanti tenetur homo tali legi se subjicere, & deliberare se qui bonum honestum & rationi consonum; quod est virtualiter & implicitè in Deum se convertere, ut notabili tertio ostendimus.

180. Confirmatur: Cum Deus primò hominem prædicto modo illuminat, ostendendo ei suam legem naturalem, quasi notificat illi dominium morale quod habet in ipsum, sumitq; possessionem humanæ voluntatis, quæ ex tunc ipsi debe-

atur: Ergo tenetur ex tunc ipsa voluntas amplecti talem legem, & ejus obedientiæ se submittere; non enim sine hac submissione possideret moraliter à Deo, neque Deus suum morale dominium in eam exercet: fit autem talis submitio per electionem boni honesti, seu per propositum videndi secundum rectam rationem, & secundum ejus dictamen, ut ex supra dictis patet: Ergo in primo instanti usûs rationis homo tenetur, implicitè saltem, se in Deum convertere, & dominio illius se subjicere, deliberando se qui bonum honestum & consonum rationi.

Confirmatur amplius: Angelus adstrictus fuit præcepto diligendi Deum, & convertendi se in illum, in primo instanti suæ libertatis, quod fuit secundum ipsius creationis, & correspondet primo nostro instanti morali: Ergo etiam nos tenemur in hoc nostro instanti similem dilectionem elicere, & in Deum nos convertere, eo modo quo in illa ætate sumus capaces, id est explicitè, vel implicitè, secundum illuminationem quæ tunc nobis datur à Deo; utpote cum eadem ratio utrobique militet, nempe quod omnis creatura rationalis, ubi pienè exercet dominium suæ voluntatis, & agit ut omnino libera, tenetur se suo creatori submittere, & primum amorem, vel primum voluntatis fructum illi consecrare. Et sanè rationi valde consentaneum est, ut Deus talis creaturæ auctor, pro creationis beneficio exigat ab illa ex tunc hujusmodi pensionem, utque primitias libertatis à se creatæ sibi consecrari exposulet; sicut olim in lege Mosaica præcipiebat sibi offerri omnia primogenita animalium, & omnium frugum primitias.

Probatur secundò conclusio, ratione quam insinuat S. Doctor hic art. 6. & fusè ibidem expendit Cajetanus. Id quod primò occurrit homini, primum usum rationis habenti, est deliberare de seipso, hoc est ad quem finem se suasque actiones ut ordinaturus: Ergo tunc tenetur elicere actum, quo proponat se qui bonum honestum & rationi consonum, quod est se convertere implicitè in Deum hujus boni authorem & finem, ut notabilis, expulsumus. Consequentia manifesta videtur: Quia si homo tunc deliberet ad quem finem se suasque actiones ordinet, tenetur se, suasque operationes, in bonum naturæ rationali, ut talis est, & prout à brutis distinguitur, conveniens sit; unde Seneca Epist. 94. *Cur, inquit, mihi voluptatem nominas? hominis bonum quæro, non pecudis aut belluæ, quibus venter laxior est, & ad percipiendas corporis voluptates aptior?* Ergo si homo in primo instanti usûs rationis de seipso deliberet, & se suasque actiones in aliquem finem ordinet, tenetur ordinare in bonum honestum, & oppositum malum respicere. Antecedens autem, in quo est difficultas, sic probatur à Cajetano. Cum finis Cui omnium concupiscibilem sit ipse homo (amicabilia enim quæ sunt ad alios, veniunt ex amicabili ad se, ut ait Aristoteles 9. Ethic. cap. 4.) oportet quod amor quorumcumque concupiscibilem supponat amorem sui ipsius: nam sicut cognitio principiorum præsupponit ad cognitionem conclusionum; ita amor finis est prior amore eorum quæ sunt ad finem: Ergo etiam deliberatio circa quæcumque concupiscibilia, præsupponit

ponit in homine deliberationem circa seipsum; sicque manet, id quod primò occurrit homini habenti primum usum rationis, esse deliberare de seipso.

183 Dices primò, cogitationem primò occurrentem homini in primo usu rationis, non esse de seipso, sed de discernendo inter bonum & malum oppositum.

Sed contra: Venire ad usum rationis, non est hominem discernere inter bonum & malum in abstracto, sed relativè ad seipsum, discernendo quid sit bonum & malum sibi tanquam fini Cui: atque ita optimè stat, quod quia homo est finis aliorum, sibi etiam primò occurrit in illo instanti, tanquam is cui sit bonum prosequendum.

184 Dices secundò: Si est finis aliorum: Ergo primum quod sibi occurrit, non est deliberare de seipso; cum deliberatio non sit de fine, sed de mediis.

Sed contra: Licet homo sit finis aliorum extra se, non tamen est finis ultimus, sed intermedius, & per consequens se habet ut medium respectu Dei, qui est finis simpliciter ultimus omnium creaturarum: unde ex quo homo est finis aliorum, sibi primò occurrit; ex quo verò non est ultimus finis, sibi primò occurrit deliberare de se in ordine ad ultimum finem.

185 Probatur tertio conclusio: Datur præceptum naturale diligendi Deum super omnia, & nos convertendi in illum, ut ex pluribus Scripturæ locis colligitur, præsertim ex illo Zachar. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: quod præceptum, cum sit affirmativum, non obligat semper pro semper, sed pro aliquo determinato tempore, ut de præceptis affirmativis communiter docent Theologi: Atqui non potest aliud tempus magis proportionatum & conveniens observationi talis præcepti assignari, quam primum instans morale usus rationis: Ergo in illo homo tenetur ad Deum se convertere, saltem implicite, proponendo sequi bonum honestum & rationi consonum, ut dicemus conclusione sequenti. Major patet, Minor verò probatur multipliciter. Primò quia, ut supra dicebamus, in primo instanti usus rationis lex naturalis, mediante syderei & lumine naturali, inrimatur homini; subindeque tunc primò incipit obligare, quantum ad omnia ipsius præcepta, inter quæ primum ac præcipuum est præceptum diligendi Deum super omnia, & nos convertendi, in illu-

186 Secundò probatur Minor: Homo in illo primo instanti ingreditur moraliter in mundum; & viam vitæ rationalis & humanæ incipit; unde sicut ille qui incipit aliquod longum iter, ex dictamine rectæ rationis & prudentiæ, tenetur initio illius aliquem terminum sibi præstitueri, ita & homo in primo illo instanti debet certam operandi regulam, certumq; & fixum scopum, quò suas operationes dirigit, sibi proponere, nempe honestè & conformiter ad dictamen rectæ rationis vivere; aliàs maximo errandi in decursu vitæ periculo se exponet, cum parvus error in principio sit maximus in fine. Unde plures Doctores ad nostrum propositum explicant illud Psalmistæ: *Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum*, de primo & ultimo instanti humanæ libertatis, in quibus præcipue indiget humana fragilitas à Deo custodiri. Illud ergo instans morale est tempus maximè opportunum & necessarium ad observantiam prædicti præcepti. Quam rationem insinuat S. Thomas qu. 28.

Tom. III.

A de verit. art. 3. ad 4. ubi sic ait: *Cum quilibet teneatur peccatum vitare, & hoc fieri non possit, nisi præstituro sibi debito sine, tenetur quilibet cum primò suæ mentis est compos, ad Deum se convertere, & in eo finem constituere.*

Tertio Minor probatur: Præceptum diligendi Deum super omnia est primum quod continetur in lege, juxta illud Matth. 22. *Hoc est maximum & primum mandatum*; unde præceptum præceptorum dici solet, quia cætera omnia illud supponunt, & in eo radicantur: adimpletionem autem primi præcepti debitum est primum tempus, quæ talis adimpletionis, quod est primum instans morale usus rationis & libertatis. Accedit quod talis præceptum est finis omnium præceptorum, & totius legis, juxta illud 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti est charitas*: finis autem licet in executione sit posterior, in amore tamen & intentione debet esse prior, utpote propter quem cætera diliguntur: debet igitur præceptum diligendi Deum & se convertendi in illum, in primo instanti usus rationis acceptati & adimpleri.

Denique probatur eadem Minor: Omnia alia tempora, pro impletione hujus præcepti ab Adversariis assignata, non sunt ita apta & convenientia, sicut primum illud instans morale usus rationis, ut patebit ea referendo ex Tamburino lib. 2. in Decal. cap. 3. §. 2. num. 1. ubi decem Theologorum sententias recenset: *Primum tempus* (inquit) *, quod aliqui assignant, est initium usus rationis: secundum, finis vitæ: tertium, tota vitæ indeterminate sumpta, ut saltem semel in ea ametur Deus: quartum, omnes dies festivi, in quibus debemus Deo specialiter vacare: quintum, tempus quo adultus suscipit baptismum: sextum, tempus quo quis suscipit Eucharistiam: septimum, quando forte sumitur martyrrium: octavum, quando magnum à Deo accipit beneficium: nonum, quando audis aliquem contra Deum blasphemantem: decimum, quando gravi urgeris tentatione, præsertim odii Dei, cum periculo consensūs, nisi ad Deum per amorem te convertas.* Patet, inquam, omnia illa tempora non esse ita apta & convenientia ad implendum præceptum dilectionis, sicut initium usus rationis. Quod enim dicitur de instanti mortis, communiter reprobatur: quia cum præceptum dilectionis Dei traditum sit ad rectam vitæ humanæ institutionem, per relationem operationum nostrarum in Deum tanquam in ultimum finem, & ad conciliandam conservandamque amicitiam cum illo, rationi dissonat ut in solo vitæ exitu obliget, totumque vitæ spatium extra talem obligationem sit. Unde Dominicus Soto lib. 2. de iustitia & jure qu. 3. art. 10. loquens de hac sententia, sic ait: *Si dixeris satis esse semel in vita, idque in articulo mortis, præceptum dilectionis Dei impleve, profecto longe à natura præcepti aberras: cum enim præceptum hoc cæterorum omnium sit præambulum, & ut ait Paulus, finis (nam finis præcepti est charitas) ridiculum esset dicere, quod liceat transigere totam vitam antequam nos obliget.* Similiter alia sententia, quæ totum tempus vitæ indeterminate assignat, communiter rejicitur, eò quòd cuilibet præcepto determinato certum & determinatum tempus, in quo obliget, assignari debeat unde hic modus dicendi difficultatem non solvit, sed dissimulat. Aliæ etiam sententiæ, exceptâ ultimâ, omni probabilitate carent: cum elicere actum charitatis temporibus ab illis authoribus designatis (puta diebus festivis, cum debet suscipi

R r r Baptif.

Baptismus, vel Eucharistia, vel dum instat tempus martyrii, aut magnum aliquod beneficium à Deo recipitur) non sit præceptum, sed duntaxat consilium.

189 Solùm potest esse difficultas circa ultimam sententiam, quam docet Thomas Sanchez lib. 2. summa cap. 35. ubi rejectis aliis dicendi modis, docet præceptum charitatis tunc solùm obligare, cum graves odii Dei tentationes instent, & periculum illis succumbendi adest, nisi tentatus actum amoris Dei eliciat. Sed hunc etiam dicendi modum insufficientem esse demonstrant Salmanticenses loco supra citato, num. 5. Primum quia (inquiunt) obligatio ad actum, quæ est præcisè ratione tentationis casu occurrentis & urgentis, non est obligatio per se, sed per accidens; sicut per accidens & non per se est quod talis tentatio tunc occurrerit, & alià viâ superari non possit: tempus autem quod quaerimus non est illud, in quo præceptum dilectionis Dei urgeat per accidens, sed in quo obliget per se, quia certum est assignandum esse aliquod tempus hujus per se obligationis. Secundò quia talis obligatio debet esse communis omnibus adultis, & omnes illos constringere, sicut ipsum præceptum commune est, & omnibus imponitur: Sed illa occasio in qua urgent graves odii Dei tentationes, & periculum illis succumbendi, non est communis omnibus adultis; plurimi enim sunt, qui toto vitæ tempore nullis hujusmodi tentationibus vexantur: Non igitur hac viâ assignatur sufficiens tempus prædictæ obligationi.

190 Ex his intelliges, D. Thomam non adinvenisse aut excogitasse novum præceptum, dum puerum pervenientem ad usum rationis asserit teneri ad se convertendum in Deum, sed solùm determinasse & declarasse tempus, quo primum & antiquissimum omnium mandatorum, scilicet charitatis præceptum, obligare incipit, nempe primum instans morale usus rationis & libertatis; in quo instanti magis hoc præceptum urgetur, quam alià quacumque occasione vel tempore assignabili, quis non videat? *An forsitan periculosa navigationem tunc homo non aggreditur? Vel parùm refert recentem testam boni liquore & odore imbuiere? Vel tunc non magnum instat tentationis periculum, quando Adversarius noster Diabolus circumquærens tenellam ovem quam devoret?* ait eleganter illustrissimus D. de Marinis Avenionensis Archiepiscopus. Nec obstat, si hujus ætatis imbecillitatem alleges, quæ non videtur ad talem obligationem subeundam idonea: nam facilius est puero talem conversionem seu dilectionem in illo instanti elicere, quando nulla adest indispositio ex aliquo peccato personali relicta, quam eo transacto, ubi talis indispositio possit voluntatem retardare. Unde suavius egisse videtur divina providentia, restringendo tale præceptum ad primum instans, quam si ulterius illud distulisset. Addo quod puer ad annos discretionis perveniens, non tenetur se convertere in Deum, nisi juxta illuminationem & notitiam de Deo quæ tunc ipsi communicatur; ita ut si notitia Dei fuerit explicita, ad amorem explicitum; si implicita, ad implicitum tantum teneatur, ut patebit ex dicendis conclusionibus sequenti.

191 Dico secundò: Quamvis præceptum dilectionis Dei omnes ad rationis usum pervenientes per se obliget ad formalem & explicitam in Deum,

Aut autorem & finem supernaturalem, conversionem; per accidens tamen multi excusantur ab impletionem hujus præcepti, quantum ad amorem explicitum Dei, etiam ut finis naturalis: nemo autem excusatur ab ejus obligatione, quantum ad amorem Dei implicitum, in amore boni honesti in communi virtualiter contentum.

Hæc conclusio conciliat sententias Capreoli & Cajetani supra relatas: nam quando Capreolus asserit ad impletionem prædicti præcepti requiri amorem explicitum Dei, etiam ut authoris & finis supernaturalis, loquitur de obligatione quæ per se oritur ex vi præcepti: quando verò Cajetanus & alii Thomistæ communiter docent ad ejus adimpletionem sufficere amorem Dei, ut finis naturalis, implicitè contentum in ipso amore & electione boni honesti, & in proposito vivendi secundum rectam rationem, loquuntur de eo quod per accidens in multis accidit, qui propter ignorantiam invincibilem ab obligatione prædicti præcepti, quantum ad amorem Dei explicitum, excusantur. Hoc præmissio.

193 Probatum prima pars conclusionis: Præceptum diligendi Deum obligat omnes homines, ex quo habent rationis & libertatis usum, seu in primo instanti morali usus rationis & libertatis, ut præcedenti conclusione ostendimus: Sed supposita elevatione naturæ humanæ ad ordinem & finem supernaturalem, tale præceptum jubet amorem formalem & explicitum Dei ut authoris & finis supernaturalis, cum illum ut talem per fidem cognoscamus: Ergo per se & ex vi præcepti dilectionis Dei, puer ad annos discretionis perveniens, tenetur ad amorem explicitum & formalem Dei, ut authoris & finis supernaturalis.

194 Confirmatur: Supposito quod amor explicitus Dei ut authoris supernaturalis aliquando sit debitus, sit omnes supponunt, rationes à nobis factæ sufficienter convincunt, opportunissimum tempus talis obligationis esse prædictum instans, nullumque succedere in toto vitæ spatio magis vel æquè opportunum: Ergo &c. Dixi autem, supposita elevatione naturæ humanæ ad ordinem supernaturalem: quia si homo sine tali elevatione, & in statu naturæ puræ conderetur, præceptum diligendi Deum solùm comprehenderet amorem ejus naturalem, & ad supernaturalem nequaquam se extenderet.

195 Quod autem multi ab obligatione hujus præcepti, quantum ad amorem Dei explicitum, per accidens excusentur, ut asserit secunda conclusionis pars, manifestum est: quia multi sunt, qui in primo instanti usus rationis non cognoscunt Deum explicitè, etiam ut autorem naturalem, sed laborant pro tunc ignorantia ejus invincibili, ut patet in illis qui sunt educati in sylvis, vel apud barbaras nationes, qui nihil unquam audiverunt aut cognoverunt de Deo: Sed nemo potest explicitè amare quod explicitè non cognoscit, cum nihil sit volitum, quin præcognitum: Ergo multi propter ignorantiam invincibilem excusantur ab impletionem prædicti præcepti, quantum ad amorem explicitum Dei, etiam ut finis naturalis, & plures adhuc, quantum ad amorem Dei ut finis & authoris supernaturalis. Non tamen excusantur omnes: quia multi sunt, ex his præsertim qui inter Catholicos & animarum salutis studiosos nutriuntur, qui antequam ad annos discretionis perveniant, plura audiunt & apprehendunt de Deo, & de articulo

culis nostræ fidei quibus sufficienter instruuntur, ut in primo instanti morali usûs rationis & libertatis, per irradiationem luminis fidei vel synderefis, efforment verum & explicitum de ipso Deo iudicium, etiam supernaturalis, ex quo ad similem ejus amorem expressum & formalem incitentur; qui proinde non excusantur ab imple-
 B tione prædicti præcepti, quantum ad amorem explicitum Dei, etiam ut auctoris supernaturalis. Unde D. Thomashic art. 6. ait quod puer ad annos discretionis perveniens, tenetur Deum diligere, secundum quod in illa aetate est capax: quia solum ad id tenetur juxta notitiam quæ tunc ipsi communicatur, atque ad eò si notitia fuerit explicita, tenebitur ad explicitum amorem; si vero implicita, ad implicitum: sicut etiam si habeat notitiam Dei ut finis duntaxat naturalis, solum addringetur ad hujus amorem; si vero ut finis supernaturalis, tenebitur quoque ad amorem istius finis.

196. Tertia pars conclusionis, quod scilicet nemo excusetur ab obligatione prædicti præcepti, quantum ad amorem Dei implicitum, in amore boni honesti in communi virtualiter contentum, probata manet ex dictis assertionibus præcedenti; ibi enim ostendimus, omnibus hominibus in primo instanti morali usûs rationis & libertatis, manifestari per dictamen rationis, seu lumen synderefis, bonum honestum, & obligationem amplectendi ipsum, sequendique legem naturalem, quæ tunc quoad prima ipsius præcepta & principia ostenditur & intimatur: neque censetur compleretur tale instans, quousque totum hoc cum plena advertentia & deliberatione innotescat. Unde Cyrillus, ut supra vidimus, hunc locum Joannis, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, intelligit de illuminatione, seu manifestatione boni honesti, quæ fit in primo instanti usûs rationis, in quo Deus per lumen naturale intellectus, & per dictamen synderefis, movet & excitat hominem (qui in illo instanti moraliter ingreditur in hunc mundum, & viam vitæ moralis seu rationis incipit) ad vivendum honestè, & conformiter ad rectam rationem. In quo etiam sensu Chrysostomus homil. 60. in Matth. hæc verba Matth. 20. Exiit mane conducere operarios in vineam suam, interpretatus est: nam per primum mane intellexit initium diei humanæ libertatis, quod est primum instans usûs rationis, in quo Deus conducit operarios in vineam suam, quia tunc homines ad rectè & honestè vivendum excitat.

197. Denique hæc veritas ad eò clara & manifesta est, ut ipsi etiam Ethnici tam agnoverint: nam apud Latinum Poëtam decantaram habemus litteram Pythagoræ discrimine sectam bicorni, quæ humanæ vitæ speciem præ se ferre videtur, & ad rationis usum venienti puero utramque viam virtutis & vitii demonstrare. Constat etiam ex ipsis antiquorum fabulis, quod puero Herculi obviam ierunt duæ matronæ, virtus & voluptas, & unaqueque ipsam allicere conata est. Similia apud Authores prophanos invenimus, quæ connaturalitatem dictaminis & præcepti à synderefis significat, & homini ad utrumque rationis quamprimum perveniens, manifestè declarant. Ergo nullus ab impleione prædicti præcepti, quantum ad amorem Dei implicitum, in amore boni honesti virtualiter inclusum, ratione ignorantia invincibilis excusari potest; licet multi

Tom. III.

A ab adimpleione præcepti dilectionis; quantum ad amorem Dei formalem & explicitum, per accidens excusentur.

S. II.

Solvuntur objectiones.

198. **C**ONTRA præcedentes assertiones plura obijciunt Recentiores, quæ soluta manent ex dictis. Dicunt in primis præceptum illud se convertendi in Deum in primo instanti usûs rationis, neque in Scriptura, neque in SS. Patribus contineri, subindeque gratis & sine ullo fundamento esse à D. Thoma excogitatum. Addunt nimis durum videri, astringere pueros præcepto ad eò oneroso in illa adhuc tenera ætate, in qua plerique nullam Dei notitiam habent. Subjungunt, nullum esse virum doctum & timorata conscientia, qui sollicitus sit an impleverit hoc præceptum, & qui de ejus omissione in confessione se accuset. Dicunt etiam, sequi ex nostra sententia, quod pueri baptizati ferè semper amittant gratiam, dum primum perveniunt ad usum rationis; cum nulli vel pauci sint, qui tunc adimpleant tale præceptum. Denique dato quod tale præceptum existeret, parvuli ad usum rationis pervenientes poterunt ignorantia illius invincibili laborare, cum multi viri docti, oppositæ sententia adherentes, illud invincibiliter ignorent, dum probabiliter non adesse opinantur: Ergo ratione talis ignorantia poterunt ab ejus impleione excusari.

199. Hæc sunt præcipua adversæ sententia fundamenta, quæ ut dixi, soluta manent ex dictis. Ostendimus enim præceptum illud, de quo agimus non esse novum, nec à D. Thoma excogitatum, sed maximum habere fundamentum in Scriptura, & SS. Patribus: præsertim cum Scriptura & Patres toties nobis enuntient præceptum diligendi Deum super omnia, in quo hoc implicitè continetur; imò ab eo non distinguitur, sed solum determinat tempus in quo illud incipit obligare, ut supra annotavimus. Quod si Theologorum disputationi, arbitrio, & iudicio relinquatur determinare tempus, in quo obligat præceptum charitatis; indeque factum sit ut nullus ex Theologis vel etiam Casuistis inveniat, quæ sententiam quoad hoc prodere non audeat, ut supra vidimus apud Tamburinum, qui decem varias Authorum opiniones circa hoc recenset: cur similiter non licebit Theologorum Principi & Coriphæo, suam circa hoc proferre sententiam, ac determinare tempus quo tale præceptum positivum obligat, nimirum primum instans morale usûs rationis, quo (ut supra ostendimus) nullum in toto vitæ decursu magis vel æquè oportunitatem dari potest?

200. Patet etiam ex supra dictis, præceptum istud non esse nimis onerosum & asperum; cum per illud puer solum teneatur se convertere in Deum eo modo quo potest, seu ut loquitur S. Doctor, secundum quod in illa aetate est capax, & juxta notitiam quæ tunc sibi communicatur, ut in secunda conclusione fusè declaravimus. Adde quod tunc pertinet ad Authorem naturæ, manifestare & intimare hujusmodi obligationem, tanquam præceptum omnino primum, & initium cæterorum præceptorum, totiusque ordinis practici, ut inde homo per deliberationem & discutium reliqua præcepta naturalia deducat.

R r r ij.

Ad